

GÁRDONYI GERGELY

A bűnügyi helyszínelők régiósításának tapasztalatai

2008 januárjában megtörtént a Budapesti Rendőr-főkapitányságon a bűnügyi technikai tevékenység régiósítása. Ez azt jelenti, hogy az eddigi kétszintű tevékenység (22 kerületi rendőrkapitányság bűnügyi technikai mint helyi szerv és a főkapitányságon működő bűnügyi technikai osztály [a továbbiakban: bto] munkatársai mint területi szerv tevékenysége) megszűnt, és a bűnügyi helyszínelés egyszintűvé vált, azaz tekintet nélkül például a lopással okozott kárra, a sértett sérülésének fokára stb., ugyanazon szerv munkatársai végzik e tevékenységet.

Létrejött egy centralizált, dekoncentrált szervezet. Ez oly módon valósult meg, hogy a kerületi rendőrkapitányságok bűnügyi technikai státusai a BRFK Bűnügyi Technikai Osztály állományába kerültek. Ezzel egy időben Budapesten létrejött hat régió. Ezek hat alosztályként csatlakoztak a bto-hoz. Minden régiónak egy – a területén található, kijelölt – kerületi rendőrkapitányság épületében van a központja. Onnan indulnak a bizottságok a régió területének illetékességi területén lefolytatandó helyszíni szemléket végrehajtani. A csaknem háromszáz fős osztály vezetése egy kézben összpontosul, az irányítása közvetlenül a főkapitány bűnügyi helyetteséhez tartozik.

A korábbi, kétszintű rendszer hátránya, hogy általános volt az egyfős szemlebizottságok alkalmazása, továbbá a helyszínelő rendőr sok egyéb, a tevékenységi körével összefüggésbe nem hozható feladattal volt megbízva (nyomozás, járőrözés, postázás stb.). A rendszer további hátránya volt, hogy a kerületi helyszínelők leterheltsége rendkívül széles spektrumon mozgott (kerületenként eltérően rendszeresen napi egy és tizenhat közötti helyszínszám), valamint a bűnügyi vezetőknek, érthetően, energiájuk és gyakran – nyíltan deklarálva – szakértelmük sem volt a helyszíni szemlék irányításához, valamint ellenőrzéséhez, és ezt a főkapitányság bűnügyi technikai osztályának munkatársai napi munkájuk mellett végzett szakirányító tevékenysége sem volt képes pótolni. Ennek megfelelően a kerületi helyszíni szemlék szakmai színvonala gyenge, produktumuk az esetek túlnyomó többségében rögzített nyomokban szegény helyszíni volt. Ehhez hozzátartozik az a tény, hogy a hatáskörükbe tartozó bűncselekmények többsége után (például gépkocsifeltörések, utcai rablások) gyakran nyomszegény helyszíni maradt, azaz a legnagyobb gondosság és szakértelem mellett is kevés nyomot és anyagmaradványt rögzítettek. A szemlék lefolytatása ráadásul kizárólag a helyi bűnügyi vezető, illetve az ügyész igényeihez és nem elsősorban a szakma szabályaihoz igazodott.

A bűnügyi technikai szolgálat régiósításával a következő célokat kívántuk megvalósítani:

1. *Egységes, a szakma szabályainak megfelelő követelménytámasztás és a közvetlen vezetői kontroll megvalósulása.* A régiókban dolgozó bűnügyi technikusok alosztályba szervezésével megvalósult a közvetlen szakmai, vezetői kontroll. A szemlék végrehajtása közvetlen ellenőrzés alatt, fegyelmeltebben, követhetően zajlik. A bizottságok a BRFK központi ügyeletén e tevékenységre szakosodott irányítóktól kapják utasítás formájában az elvégzendő feladatokat, ők ugyanis ismerik a Budapesten lefolytatandó helyszíni szemléket és azok releváns körülményeit, mivel hozzájuk érkeznek az állampolgárok bejelentései.

A szemlebizottságok a szolgálatváltáskor beszámolnak a napi tevékenységükről. Mozgásukat és tevékenységüket folyamatosan figyelemmel kísérik az alosztályvezetők és az ügyelet munkatársai. Minden alosztályvezető a helyszíni munkavégzés közben rendszeresen ellenőrzi a bizottságokat az osztályszinten egységes szakmai iránymutatások és elvárások alapján. Ezeket a munkamódszereket a kerületi bűnügyi vezetők javaslatai és a kriminalisztika szabályainak figyelembevételével határoztuk meg.

Az egységes követelményrendszer nyomán megvalósult a szemlejegyzőkönyvek helyszínen történő elkészítése és nyomtatása, amelyet a sértett kézigyével lát el. A helyszínen csak vázlatokat készítők, majd a végleges szemlejegyzőkönyvet a szolgálati helyen megíró módszer rossz gyakorlat volt, mivel így nem nyílt lehetőség arra, hogy a szemle résztvevői aláírják a jegyzőkönyvet, a szemle folyamán meglévő észrevételezési jogukat gyakorolhassák, hiszen nem látták, hogy pontosan mi kerül bele a szemlejegyzőkönyvbe. Káros következménye ennek a módszernek az is, hogy így releváns tények maradhatnak ki a jegyzőkönyvből, vagy kerülhetnek bele tévesen.¹

A ma alkalmazott gyakorlat fokozza a jogbiztonságot, és ekként megfelel a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezéseinek valamint a kriminalisztikai ajánlásoknak is.

2. *Csökkenjenek az egyes helyi bűnügyi technikai egységek leterheltségében megfigyelhető aránytalanságok.* A kerületekben dolgozó helyszínelő állomány leterheltségében korábban tapasztalt rendkívüli aránytalanság megszűnt. Eddig az egyik kerületben naponta átlagosan egy vagy két helyszíni szemlét folytattak le a kollégák, míg a másik kerületben nem volt ritka a 15-16 helyszíni szemle, mindezt javarészt létszámhiány és egyéb szolgálat szervezési problémák miatt „egyfős bizottságokban” végezték.

¹ Pusztai László: Szemle a büntetőeljárásban. KJK, Budapest, 1977, 194. o.

A helyszínek számának véletlenszerűsége, kiszámíthatatlansága miatt gyakorlatilag lehetetlen a tökéletes előtervezés; ezek száma a szokásos napi átlaghoz képest akár negyven százalékkal több vagy ehhez képest kevesebb is lehet. A teljes állományra vonatkozó kombinált szolgálatidő-rendszert kihasználva azonban a szolgálatok a leginkább terhelt időszakokra (hétköznapokra) összpontosíthatók, növelve ezzel a helyszínelő létszámot a kritikus időszakokban. A mostani egységes irányítással lehetővé tehető, hogy az aktuális bűnügyi operatív helyzethez igazíthassuk a rendelkezésünkre álló eszközöket, továbbá lehetőséget ad a humán erőforrás racionalizált felhasználására, a szolgálatok, valamint a munkaerő-kapacitás átcsoportosítására, koncentrálására. Ennek értelmében napi gyakorlat, hogy az adott pillanatban kevésbé leterhelt régió helyszínelői besegítenek a frekvenciát több régió embereinek. Ha ez kevésnek bizonyul, akkor berendeljük a régiókban működő készenléti szolgálatokat, így módon a címek feltorlódása könnyebben és gyorsabban kezelhető.

Természetesen a leggyondosabb tervezés mellett is előfordul állampolgári várakozás. A rendszert leggyakrabban érő kritika, hogy sokáig tart, amíg a helyszínelők kiérkeznek. Ez a régiósítás előtti időkhöz képest nem mérhető, azzal össze sem hasonlítható, mivel korábbiakról nincsenek ilyen adataink. A kiérkezési idő alakulásának okait nem lehet csupán egy szervnél vizsgálni, azok több szervezeti egységnél egyszerre keresendők.

A kiérkezési idő alakulásának lehetnek objektív okai: számában széles spektrumon változó, kampányszerűen érkező helyszínek, vagy akár technikai problémák (például gépkocsik, laptopok meghibásodása). Oka lehet az irányítási tevékenység hibája (például a központi ügyelet irányítójának rossz helyzetfelismerése, problémakezelése), de okozhatja ezt a saját hibánk is (például rossz szolgálat szervezés). Gyakran előfordul az is, hogy a kerületi rendőrkapitányság hibázik, például a járőr pontatlan helyszíni visszajelentésével vagy a bejelentés késedelmes továbbításával. Mindezek az okok együttesen vezethetnek az esetenként hosszabb kiérkezési időkhöz.

3. A jobb munkafeltételek nyomán növekedjen a helyszíniszemle-tevékenység szakmai színvonala, a nyomkutatás eredményessége és a nyomrögzítések száma. Az új rendszerben alkalmazott kétfős szemlebizottságok, a rendszeres képzések és oktatások, valamint a parancsnoki ellenőrzések még a vártnál is jobb eredményeket hoztak. A rögzített nyomok száma duplájára nőtt – különösen jó eredmény ez olyan klasszikusan nyomszegény helyszíneken, mint a rablások és gépkocsifeltörések területe, amelyek nagy hányadát teszik ki az átszervezett, korábban kerületi, ma régiós egységek munkájának. A nyomrögzítés nyomfajtaiként is kiválóan alakult: a lábbelinyomokban másfélszeres, az eszköznyomokban és mikronyomokban kétszeres, a DNS-anyagmaradványok rögzítésében pedig hétszeres emelkedést tudunk elérni.

2008-ban egyébként nemcsak a korábbi rendszerhez képest, hanem országos viszonylatban is szép eredményeket mutattunk fel. Az országban lefolytatott összes helyszíni szemle harminc százalékát Budapesten végezték, és az ezek során rögzített nyomok számával a kilencedik helyre léptünk elő a megyék versenyében.

Még értékesebb ez az eredmény, ha hozzátesszük, hogy 2008-ban a BRFK rögzítette a legtöbb daktiloszkópiai nyomot az országban (az előző évek kétszeresét) úgy, hogy az azonosításra alkalmas daktiloszkópiai nyomok száma csaknem tíz százalékkal az országos átlag felett van, azaz nem értelmellen nyomgyűjtés zajlott, hanem ténylegesen értékelhető, feldolgozható ujj- és tenyérynymok rögzítésére került sor. Ehhez jön még az a tény, hogy az AFIS-azonosítás a 2007-es adatokhoz képest 35 százalékkal emelkedett, azaz ennyivel több esetben lehetett az elkövető személyt a helyszínen rögzített daktiloszkópiai nyomok alapján a nyilvántartásból azonnal, különösebb nyomozói tevékenység nélkül azonosítani.²

2008 végén az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság bűnügyi főosztálya elektronikus kérdőíves felmérést készített a bűnügyi technikusok körében, amelyben véleményüket kérte a BRFK-n felállított régiós rendszerről. A válaszadók szerint javult a munkaszervezés, kissé javult a technikaeszköz-ellátottság, emelkedett a rögzített nyomok száma, jobb minőségűek lettek a szemlejegyzőkönyvek, javult az anyagi megbecsültségük. Igaz, e kedvező válaszok mellett is akadtak olyanok, akik a régi szisztema szerint dolgoznak szívesen. Ez azonban szintén a rendszer sikerét bizonyítja, hiszen az új felállásban megvalósult a közvetlen szakmai-vezetői kontroll; az ügyelettel való kommunikáció nyílt rádióforgalmazáson, mindenki által hallhatóan, kontrollálhatóan zajlik; rendszerezsek a helyszíni szemlén a parancsnoki ellenőrzések. Ezek az állomány számára nagyobb kötöttséget, így egyesek számára kényelmellenséget jelentenek.

2 „Még gyakoribb gond a hazai joggyakorlatban, hogy egyes hatóságok túlzott óvatosságból felesleges bizonyítékokat is gyűjtenek, szereznek be. Ennek nemcsak a költségek növekedése és az ügyek elhúzódnása szempontjából van káros következménye, hanem azért is, mert a büntetőjogilag releváns lett és tettes jogerős megállapítása gyakorlatilag felesleges (elhanyagolható) mozaik, aggályok sorozata kapcsolódik hozzá.” Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 92. o. Ennek a – Tremmel által bizonyítékbőségnek nevezett – jelenségnek káros hatásait mi is észleltük, amikor a rendszer 2008-as beindulása után érezhető volt egyfajta nyomrögzítési verseny a személyi állomány körében, ennek az lett a következménye, hogy gyakran olyan nyomokat is rögzítettek, amelyek indokoltsága szakmailag megkérdőjelezhető volt. Ezt úgy küszöböltük ki, hogy az alkalmas daktiloszkópiai nyomtörödékek felismerése témakörében azonnali, kiscsoportos, szigorúan gyakorlatra épülő képzést szerveztünk osztályunkon a bűnügyi technikusoknak. Ennek következtében minden harmadik helyszínen rögzített daktiloszkópiai nyomtörödékek azonosításra alkalmassá vált (korábban minden ötödik), így jóval meghaladtuk az országos átlagot. Az pedig vitán felül áll, hogy ezzel az eredménnyel jelentős munkaidőt, nyomrögzítő anyagot és szakértői költséget takarítottunk meg.

4. A nagyobb feladatok elvégzéséhez szükséges létszám az egységes irányítás révén bármikor problémamentesen átcsoportosítható legyen. Ha nagyobb létszámot igénylő feladatok adódnak (általában nemzeti ünnepekkel összefüggésben elkövetett sorozatos rongálások vagy robbantásos cselekmények helyszíne, kábítószertünetvények felszámolása stb.), akkor a régiós rendszer következtében ez a feladat is könnyebben megoldható, mivel a kiemelt helyszínek szemléibe a régiós technikusok is besegítenek. Ez nemcsak a pillanatnyilag adódó létszámproblémát orvosolja, hanem szakmailag is hasznos a régióban dolgozó kollégák számára.

Ha szükséges, természetesen napi gyakorlat, hogy a kiemelt helyszínekre vonuló büntügyi technikusok is elvégezzék olyan helyszíni szemléket, amelyeket egyébként a régiókban dolgozóknak kellene feldolgozniuk.

5. Az újonnan megjelenő nyomkutatási és -rögzítési eljárásokat az egységes irányítás és követelményrendszer révén rövidebb idő alatt, gördülékenyebben lehessen bevezetni. Mivel az átszervezés folyamán néhány tapasztaltabb kolléga nyugdíjba ment, és fiatal, agilis, de rutintalan büntügyi technikusok kerültek a helyükre, sürgősen szükségessé vált az oktatásuk. Erre egyrészt a Dunakeszin található büntügyi technikus iskolában kerül sor, másrészt pedig a gyakorlatban a szakmailag hozzáértő alosztályvezetők bevonásával. Ennek keretében és a már említett központilag szervezett oktatások folyamán ismerkednek meg a technikusok az új nyomkutatási és nyomrögzítési eljárásokkal.

2008-ban sikerült a Semmelweis Egyetem DNS-laborjával egy közös empirikus kísérletet végezni a DNS-nyomrögzítési lehetőségek területén. A kutatás tavalyi eredményeit, értékelhető gyakorlati tapasztalatait megismertettük az állománnyal is. A régiós rendszerben rendkívül hatékonyan és gyorsan megvalósítható az ilyen és ehhez hasonló kísérletek, szakmai újdonságok kommunikálása, valamint gyakorlati alkalmazása és számonkérése.

6. A végrehajtott állománynak közvetlenebb kapcsolata legyen a helyszínelőkkel. Nem teljesült az eredeti elképzelés, miszerint a régiós helyszínek esetében a szemléken szaknyomozó jelenléte is szükséges. Márpedig ez nagyban elősegítené a közvetlenebb kapcsolatot a helyszínelők és a nyomozók között. Ennek jelentőségét az adja, hogy a nyomozó részvétele nagymértékben hozzájárul az eljárás későbbi sikeréhez.³

3 Nem új keletű probléma ez. Rózsa János is kritizálja azt, hogy „a kerületi szervek mindaddig, amíg a szemléről a jegyzőkönyvet nem veszik kézhez, nem folynak bele a vizsgálatba. A szemlejegyzőkönyv megérkezésekor kezdődik el a nyomozás. Ez azt is jelenti, hogy közben napok telnek el és érdemleges nyomozási cselekmény nem történik.” Rózsa János: Az ismeretlen tettesek által a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopások nyomozása. Belügyi Szemle, 1966/12.

Ezt a hiányosságot, reményeink szerint, orvosolni fogja a BRFK-n tavaly felállított bűnügyi régiós rendszer, amelynek lényege, hogy bizonyos bűncselekménytípusok nyomozása már nem kerületi, hanem nagyobb, régiós szinten történik. Ez a szisztéma elősegítheti a kommunikációt, szorosabbá teheti a kapcsolatot a helyszínelő és a nyomozó egységek között.⁴

Összegzés

Elmondható, hogy a BRFK-n a bűnügyi technikai szolgálat régiósítása, a korábbi kétszintű, széttagolt rendszer centralizációja szakmailag indokolt volt, és beváltotta a hozzá fűzött reményeket, sőt eredményeiben meg is haladta.

Mivel jelenleg a bűnügyi technikai régiók felosztása nem azonos a nemrég létrehozott bűnügyi régiók területi felosztásával, ezért a jövő feladata lesz e két terület szinkronizálása. Ez azonban – a Nyugat-Európában és a tengerentúlon látott példákhoz hasonlóan – csak a bűnügyi technikai szolgálat függetlenségének megtartásával történhet. Ha ez nem tartható, akkor elvesznek azok az előnyök és eredmények, amelyekhez a nyomozó szervek a bűnügyi technika regionalizálásával jutottak, és ennek következtében a bűnügyi helyszínelésben ismét a korábban említett, kerületekben tapasztalt problémák jelentkeznének – de immár régiós szinten.

⁴ A kívánatos az lenne, ha a bizottság a helyszínen jelenlévő nyomozóval vagy nyomozócsoport-vezetővel egyeztetve, kölcsönös információcserével folytatná le a szemlét. Szakmailag nem fogadható el, ha a helyszínen nem jelenik meg nyomozó, mert bár „a helyszíni szemle végrehajtása a bizottság feladata. A szemlével összefüggő egyéb helyszíni tevékenység – tanúkutatás, halaszthatatlan kihallgatás stb. – végrehajtásáról a nyomozó csoportnak kell gondoskodnia. [...] A gyakorlatban igen alacsony azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben a szemlén megfelelő számú nyomozócsoport vagy szaknyomozó vesz részt. Ezért a szemlebizottság vezetője kénytelen az ő munkájukat is elvégezni, így figyelme megoszlik, s egyik feladatkört sem tudja maradéktalanul ellátni.” Pusztai László: i. m. 199. o.